

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Tyhjien liiketilojen käyttömahdollisuudet kulttuurin ja
taiteen kentällä**

- Kaupunkikeskustat eläköön!

Maaret Talaslahti

Kulttuurituotannon ko. (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 11 / 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Martta Maaret Talaslahti	Sivumäärä 31+2
Työn nimi Tyhjien liikeilojen käyttömahdollisuudet kulttuurin ja taiteen kentällä - Kaupunkikeskustat eläköön!	
Ohjaava(t) opettaja(t) Minna Hautio	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry, Minna Kankainen	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyöni käsittelee autoituvan keskustakuvan elävöittämismahdollisuuksia taiteen ja kulttuurin avulla. Työni tilaaja on Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry. Työ sisältää tilaajalle suunnatun toiminnan kehitysehdotuksen. Työssä käydään läpi muutamia esimerkkejä jo kokeilluista toimintamalleista ja etsitään niistä onnistumisen kohtia malliksi paikallisen toiminnan kehittämiseen.</p> <p>Työssäni pohditaan tyhjillään olevien liikeilojen käyttömahdollisuutta taiteen ja kulttuurin esittämiseen siten, että toiminnasta hyötyisivät sekä kulttuuritoimijat että tilojen haltijat unohtamatta myöskään keskustan asiakaskuntaa. Työssä keskitytään pääasiassa Jyväskylän keskusta-alueeseen, mutta yleisemmät viitteet ja päätelmät ovat helposti laajennettavissa kaupunkiympäristöihin yleisestikin.</p> <p>Työlläni on merkitystä ammattialalle, sillä se käsittelee kulttuurin ja taiteen tuottamisen mahdollisuutta nyt ja tulevaisuudessa sekä alleviivaa kulttuurin kysyntää ja merkitystä arjessa.</p> <p>Opinnäytetyöni tavoite on toimia innoittavana tutkimuksena, joka kannustaisi paikallista yhdistystä jatkamaan työtään ja löytämään uusia näkökulmia siihen, millä tavoin heidän toimintansa voisi edesauttaa keskustan kehittymistä asiakkaidensa inspiroivaksi tilaksi asioida ja viettää aikaa.</p>	
Asiasanat Pop up- ilmiöt, kaupunkikeskustat, taide, kulttuuri, liiketilat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Cultural Management

ABSTRACT

Author Martta Maaret Talaslahti	Number of Pages 31+2
Title Use of vacant business premises in the field of culture and art - The city centers need to be liven up!	
Supervisor(s) Minna Hautio	
Subscriber and/or Mentor Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry/Minna Kankainen	
Abstract <p>My thesis deals with the possibilities of enlivening the deserted center image through art and culture. My job subscriber is Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry. The thesis includes a development proposal for the customer-oriented activity. The thesis examines some examples of already tried models and seeks out the success points as a model for developing local activities.</p> <p>In my work, I think about the possibility of using empty premises for art and culture so that both cultural operators and holders of the premises benefit from the activity, without forgetting the center's clientele. The work focuses mainly on the Jyväskylä center area, but more general references and conclusions can easily be extended to urban environments in general.</p> <p>My work is relevant to the professional sector as it deals with the possibility of producing culture and art now and in the future and underlines the demand for culture and its importance in everyday life.</p> <p>The aim of my Bachelor's Thesis is to be an inspiring research that would encourage a local association to continue its work and find new perspectives in how their activities could contribute to the development of the center as an inspirational space for their clients to do business and spend time.</p>	
Keywords Pop up phenomena, city centers, art, culture, business premises	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 JYVÄSKYLÄN ELÄVÄ KAUPUNKIKESKUSTA RY.....	6
2.1 Jyväskylä taidekaupunkina.....	8
3 TAITEEN NÄKYVYYS KAUPUNKITILASSA.....	10
3.1 Taidemuseo murroksessa.....	11
3.2 Pop-up kulttuuri.....	12
4 TUTKIMUSTAPA.....	14
5 ESIMERKKEJÄ POP UP -TOIMINNASTA SUOMESSA.....	15
5.1 PopUp Turku.....	15
5.2 Äkkigalleria.....	17
5.3 Jyväskylän Taiteilijaseura.....	19
5.4 Pop Up maailmalla.....	20
6 TOIMINTAEHDOTELMA JYVÄSKYLÄN ELÄVÄ KAUPUNKIKESKUSTA RY:LLE	21
6.1 Tilatietojen keruu.....	22
6.2 Toimijoiden tietojen keruu.....	24
6.3 Toimijoiden ja tilojen yhteensaattaminen.....	25
7 YHTEENVETO.....	26
LÄHTEET	29
HAASTATTELUT.....	30
LIITTEET:.....	32

1 JOHDANTO

Käsittelen opinnäytetyössäni kaupunkikeskustojen tyhjillään olevien tilojen käyttömahdollisuuksia taiteen ja kulttuurin näkökulmasta. Olen havainnut, että esimerkiksi Jyväskylän keskustan alueella on huomattava määrä liiketiloja, niin yksityisiä kuin kauppakeskusten hallinoimia, tyhjillään melko pitkiä ajanjaksoja. Sama ilmiö toistuu muissakin kaupungeissa, niin pienissä kuin suurissa, ympäri Suomen. Lehdistössä puhutaan ”kaupunkikeskustojen näivettymisestä”, joka käytännössä tarkoittaa sitä että kaupalliset palvelut keskittyvät keskustojen ulkopuolelle automarketteihin, julkiset palvelut kimputetaan muutamiin, toisistaan etäällä oleviin keskuksiin. Myös kaupunginosat ja lähiöt, keskustojen ohella, menettävät palveluitaan sekä asukkaidensa ajanviettomahdollisuuksia. Pahimmillaan tilanne tuntuu olevan pohjoisessa Suomessa, mutta ongelma kattaa oikeastaan koko maan. Jos kaupallisellakaan toiminnalla ei ole taloudellisia toimintamahdollisuuksia näillä alueilla, on ymmärrettävää, että myöskään monipuolista, matalan kynnyksen kulttuuri- ja taidetoimintaa ei ole helppoa tuottaa.

Opinnäytetyöni tutkii tyhjilleen jääneiden liiketilojen mahdollisuuksia noina ajanjaksoina, kun tiloissa ei tapahdu kaupallista toimintaa tai ole voimassaolevaa vuokrasuhdetta. Aineistonani tutkin ja esittelen esimerkkinä joitakin projekteja, joissa tyhjiä liiketiloja on käytetty lyhytaikaisiin tapahtumiin joko taiteellisessa tai kaupallisessa mielessä Jyväskylässä sekä muualla Suomessa. Tutkimukseni sisältää näiden tapahtumien järjestäjien kommentointeja tapahtumien onnistumisesta, median huomioita aiheesta ja kriittistä pohdintaa siitä kuinka vastaavanlaista toimintaa voisi soveltaa ja kehittää eteenpäin kaupungeissa. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry. Työni tavoite on luoda pohjaa Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry:lle, eli tuttavallisemmin Jekulle, kehittää omaa toimintaansa tavoitteena myös taiteen ja kulttuurin esille tuominen toiminnassa. Keskityn näkökulmaltani Jyväskylään mutta työni tavoite on kuitenkin olla hyödynnettävissä myös muiden kaupunkien kaupunkikeskustojen elävöittämisessä.

Kehittämistyöni on kulttuurituotannon alalle merkityksellinen koska taiteen ja kulttuurin esittämistavat, esittämisympäristöt, tavoitettavuus ja vetovoimaisuus vaativat jatkuvaa tarkastelua suhteessa ihmisten toimintaympäristöihin. Museot, galleriat, konserttitalit, teatterit ja muut näyttämöt ovat kontekstiltaan pääasiallisesti muuttumattomia, oman paikkansa vakiinnuttaneita instansseja ja niiden luokse löytävät pääsääntöisesti vain ne henkilöt jotka tarkoituksenmukaisesti niihin etsiytyvät.

Kulttuurin ja taiteiden monipuolisuuden elinvoimaisuus ja tulevaisuus nojaa yleisöönsä. Yleisö lopulta päättää, mikä luo merkityksiä ja sisältöä elämään. Yleisö äänestää sekä jaloillaan että näkökulmillaan. Taiteen ja kulttuurin kokemisen mahdollistaminen matalan kynnyksen periaatteella on esimerkiksi kulttuurituottajan olennaisimpia syitä harjoittaa ammattiaan. Kulttuurituottajien sekä muiden kentän toimijoiden velvollisuus ja etuoikeus on etsiä uusia väyliä yleisölle nähdä ja kokea.

Esimerkkinä onnistuneista tuotannon ilmiöistä voisi mainita kaupunkifestivaalien kasvavan suosion, joka isoilta osin perustuu siihen että tapahtumat ja kulttuuri tuodaan sinne missä ihmiset ovat. Tällöin kulttuurin ja viihteen kokeminen saa uuden näkökulman kokemussympäristöstään. Kulttuurin ja taiteen tuominen ulos omalta alueeltaan saattaa rikastuttaa jopa esitysisältöjä ja merkityksiä, koska on jatkuvassa vuoropuhelussa ihmisten elävän elinympäristön kanssa.

2 JYVÄSKYLÄN ELÄVÄ KAUPUNKIKESKUSTA RY

Työni tilaajan, Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry:n, tarkoituksena on vahvistaa Jyväskylän keskustan vetovoimaa sekä positiivista mielikuvaa keskustasta monipuolisena palvelu- ja asuinalueena ja maakunnan keskuksena. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys edistää Jyväskylän kaupungin keskusta-alueella toimivien yritysten ja kiinteistönomistajien sekä Jyväskylän kaupungin keskinäistä yhteistyötä sekä edistää erilaisten keskustan kehittämisprojektien syntymistä ja huolehtii vireillä olevien projektien

keskinäisestä tiedonkulusta ja koordinoinnista tekemällä aloitteita ja antamalla lausuntoja sekä järjestämällä neuvottelutilaisuuksia, tiedotustilaisuuksia sekä yleisötapahtumia. Jyväskylän elävä kaupunkikeskusta ry on rekisteröity 2002. (Jyväskylän elävä kaupunkikeskusta ry, 2017)

Jyväskylän yhdistys on myös valtakunnallisen verkostoyhdistyksen Elävät Kaupunkikeskustat ry: jäsen. Verkostoyhdistys kuvailee toimintansa ideaa koordinoivana toimintana tavoitteenaan kaupunki - ja kuntakeskusten jatkuva kehittäminen elinvoimaisemmaksi, viihtyisämmäksi ja kilpailukykyisemmäksi.

Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry on viime vuosina järjestänyt aktiivisesti tapahtumia Jyväskylän vilkaimmalla kadulla eli kävelykadulla, joka tunnetaan myös virallisesti nimellä Kauppakatu. Tapahtumia ovat olleet esimerkiksi Jyväskylän muotipäivät, Pyöräilyviikko ja kävelykatukirppikset. Tapahtumat ovat vuosi vuodelta saaneet enemmän näkyvyyttä ja yleisöä. Tapahtumien vakiintuessa säännöllisiksi myös osa yleisöstä osaa hakeutua niiden pariin sekä osaa hakea itse tietoa tapahtumista, tapahtumien aikatauluista ja sisällöistä. Tapahtumista muodostuu vuotta rytmittäviä etappeja, joita on mukava odottaa. Tästä syystä luotettavat ja pitkäjänteiset tapahtumanjärjestävät ja yhdistykset ovat tärkeitä kaupunkien elinvoimaisuuden ylläpitämisessä. Jatkuvuuteen luottaminen sitouttaa asiakaskuntaa ja luo merkityksiä tapahtumille.

Jyväskylän Elävän kaupunkikeskustan yhdistys on Jyväskylässä ainoa kauppakeskusten ja vilkkaamman liiketoiminnan vaikutusalueella toimiva tapahtumatoimintaa organisoiva yhdistys, jonka päämäärä on yleinen viihtyvyyden ja monipuolisen kohtaamisen lisääminen.

Ajatukseni tyhjen liiketilojen hyötykäytöstä on ollut mielessä pitkään, mutta vasta kuullessani kyseisestä yhdistyksestä ymmärsin, että ajatukselle on olemassa myös mahdollinen oikea toimeenpanija. Harkitsin ehdottaa opinnäytetyöni tilaajaksi paikallisia taiteilijayhdistyksiä, mutta ajatus keskustan elävöittämisestä kulminoituu kuitenkin objektiiviseen näkökulman omaavaan tahoon. Otettuani yhteyttä yhdistyksen edustajaan Minna Kankaiseen ja

esitettyäni ajatukseni, totesimme että heillä on tavoite, johon minäkin kehitysehdotuksellani pyrin.

2.1 Jyväskylä taidekaupunkina

Jyväskylän alueella galleria- ja näyttelytoiminta sijoittuu vuodesta toiseen melko samoihin alueisiin ja tiloihin. Taiteilijat ja kulttuurin tekijät joutuvat jonottamaan vähäisiä ja verrattain kalliita näyttely- ja esitystiloja. Taiteen ja kulttuurin tuottaminen ja harrastaminen Jyväskylän alueella on vähäisistä tilamahdollisuuksista huolimatta vilkasta. Esimerkiksi harrastajateattereita Keski-Suomen alueella on useita kymmeniä, joista vain murto-osalla on käytössään pysyvät tilat, joissa esiintyä ja harjoitella.

Parhaiten kulttuurin ja taiteen ilmenemisen laajuus saa konkreettisen muodon vuosittain järjestettävässä Yläkaupungin yössä, joka kokoaa yhteen miltei jokaisen paikallisen tekijän esityksineen. Yhden vuorokauden pituisen tapahtuman mahdollistaa julkisten tilojen laaja ja kekseliäs hyötykäyttö.

Ympäri vuoden näkyvimmin esillä olevia kuvataiteen näyttelytiloja ovat Jyväskylän kaupungin taidemuseo, Keski-suomen museo, Jyväskylän taiteilijaseuran ylläpitämä Galleria Becker sekä Luovan valokuvauskeskuksen ylläpitämä Galleria Ratamo. Jyväskylän kaupungin kirjaston ala-aula on myös toiminut, monipuolisuudessaan yllättävimpänä, näyttelytilana muiden, selkeästi vain näyttelytoimintaan painottavien tilojen ohella. Vakiintuneiden taidelaitosten, kuten taiteilijaseurojen ja kaupungin taidemuseoiden esittelemä taide kuitenkin perustuu toimintasuunnitelmiin ja on harkitun kuratoitua sekä usein pitkälle tulevaisuuteen aikataulutettua. Toimintasuunnitelmat eivät jätä varaa yllättäville tai kevyen budjetin toimijoille.

Paikallisissa ravintoloissa voi myös törmätä mielenkiintoisiin näyttelyihin, mutta käytössä olevat pinta-alaneliöt rajoittavat näiden näyttelyiden laajuutta. Näyttelytilaa pitkäjänteisimmin kaupungin ravintoloista ovat tarjonneet baari

Vakiopaine sekä ravintola Soppabaari. Jyväskylässä sijaitsee myös näyttelytila nimeltä Galleria Hoppa. Viime vuosina Hoppa on tarjonnut hyvin vähäisesti visuaalisen kulttuurin ohjelmistoa ja painottanut tilan tarjoamista paikallisten harrastajateattereiden käyttöön sekä erilaisiin musiikkia tarjoaviin yleisötapahtumiin.

Jyväskylä on tarjonnaltaan ympäri vuoden monipuolinen kulttuurin ja taiteen kaupunki. Tarjonnan sijainnillinen pääpaino on kuitenkin kulttuurille oletettuun ympäristöön kuten teatteritiloihin, musiikkisaleihin ja gallerioihin. Tarjonnan ollessa esillä pääsääntöisesti ”siellä minne se kuuluu”, pysyy yleisö samana.

Taidepolittinen keskustelu, koskien taiteen ja kulttuurin rahoitusta ja rahoituksen tuomia resursseja, on koko ajan voimakkaasti esillä yhteiskunnassa. Taide ja kulttuuri pysyttelevät pääasiallisesti oman marginaalisen yleisönsä kiinnostuksen kohteina, varsinkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Taide mielletään vain murto-osan nauttimaksi tavaksi viettää vapaa-aikaansa. Moni kyseenalaistaa taiteen rahoituksen tästä syystä. Suomen museoliiton vuonna 2012 tekemän kävijätutkimuksen mukaan taidemuseoiden kävijäpohja on pysynyt melko muuttumattomana vaikka museoiden toimintaperiaatteet ovatkin pyrkineet laajempaan saavutettavuuteen ja yleisölähtöisempään sisältöön. (Mononen, 2014, 61)

Kauppakeskukset ja liiketilat ovat kaupungeissa näkyvässä asemassa ja kaupungin yleisilme vaikuttaa syntyvään mielikuvaan kaupungin vetovoimaisuudesta tai elinvoimaisuudesta. Tyhjillään olevat liikehuoneistot katukuvassa ja kauppakeskuksissa viestivät hiljenevää ja kaupallisesti epävarmaa mielikuvaa. Taiteen ja kulttuurin tuomisen mahdollistaminen täyttäisi keskustasta muodostuvaa mielikuvaa positiivisesti. Ennenkaikkea vaihtoehtoisten kokemusten tarjoaminen ja hyvinvointiin pyrkimisen näkyminen toisi monipuolista lisäarvoa kaupunkikeskustan kokemiseen palveluiden, kulttuurin, sivistyksen ja arjen kerrostumana.

Yleisöllä on vahva rooli taiteen näkyvyyden ja levittäytymisen positiivisessa muutoksessa. Suhtautuminen taiteeseen ei muutu jos taiteen esittämisen kontekstit pysyttelevät omissa lokeroissaan. Jotta yleisö voisi muodostaa

moniulotteisia mielipiteitä, tulisi kulttuuria olla tarjolla heillekin jotka eivät aktiivisesti taidetta elämäänsä etsi. (Mononen 2014,84.)

Toimintaympäristön sekä väestön muutokset tulisi ottaa huomioon taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden kehittämisessä. Esimerkiksi väestön ikäjakauman sekä monikulttuurisuuden muutokset ovat ennustettavissa ja niihin reagoiminen mahdollista toimintaympäristöjen näkökulmasta. Taidelaitokset ovat panostaneet entistä enemmän yleisöpohjan kasvattamiseen ja saavutettavuuden lisäämiseen. Kulttuuripalveluita kohdennetaan erityisryhmille kuten vanhuksille, vammaispalveluihin ja maahanmuuttajille. Nuorten ja lasten saavutettavuuden lisäämiseen on kehitetty enemmän digitaalisia palveluita sekä muita verkkoympäristöihin perustuvia oppimateriaaleja. (Pettersson, 2009, 52.)

Jyväskylän kaupungin taidemuseo järjestää säännöllisesti runsaasti erilaisia tapahtumia, jotka ovat suunnattu pienille lapsille perheineen, monikulttuurisia taustoja omaaville ihmisille sekä muille yhteisöllisyydestä ja kohtaamisista kiinnostuneille ihmisille. Taidemuseolla on kalenterissaan seminaareja, työpajoja, keskustelutilaisuuksia, ilmaisia opastuksia näyttelyihin sekä perhekahviloita. Vaikka tarjonta on erittäin tervetullutta ja väestön monipuolisen koostumuksen huomioon ottavaa, näen tässä saavutettavuuden ongelman tapahtumien sijainnin perusteella. Osallistuminen taidemuseon tapahtumiin vaatii kyvyn ylittää kynnys. Se edellyttää ihmiseltä jo valmista itseohjautuvuutta hakeutua näiden tapahtumien pariin ja kykyä kokea olevansa kohdeyleisöä näiden kaltaisille tilaisuuksille.

3 TAITEEN NÄKYVYYS KAUPUNKITILASSA

Kuvataiteen näkökulmasta valtaosa esitettävästä taiteesta on sijoitettu museoihin ja gallerioihin. Museoiden ja gallerioiden esittelemästä taiteen laadusta ja suunnasta vastaavat taidemaailman toimijat, joilla on omat laatumääritelmänsä ja käsityksensä esittelemisen arvoisesta taiteesta. Taidemaailma ja sen toimijat määrittelevät taiteen taiteeksi. Taiteen instituutioiden lähtökohdat ovat pitkälti olleet kaukana asiakaslähtöisyydestä eli

näkökulmasta, jossa otetaan huomioon, mitä sen hetken, ajan ja ympäristön ihminen nimenomaan haluaa nähdä.

3.1 Taidemuseo murroksessa

Museomaailmassa taiteella ei ole lähtökohtaisesti niin sanottua kysynnän logiikkaa, vaan julkituodun kulttuurin taustalla kulkee estetiikan ja museologian arvottamisen välineet. Esitettävä taide näytetään valtaväestölle hyvin suppealla otannalla tarjolla olevaan materiaaliin nähden. Pääsyy tähän on varmasti julkituomisen taloudellisten resurssien suppea jakautuminen, väestön toisistaan poikkeavat tavat hakeutua kulttuurin äärelle, tai taipumus olla hakeutumatta lainkaan. Tarjontaa on siis vaikea tuoda julkiseksi, jos ei ole varsinaista kysyntää. Esitettävän taiteen sisällöt ovat pääasiassa kontekstissa esitysympäristöönsä. Jos esitysympäristöt pysyvät aina tavanomaisina, pyritään niihin luonnollisesti luomaan myös niille ympäristöille tavanomaista ohjelmistoa.

Museon käsite on kuitenkin jo pitkään ollut murroksessa. Vaikka keskustelua museon asemasta taiteen näyttämisen ainoana oikeana instituutiona on käyty vuosikymmeniä, on museo silti säilynyt eräänlaisena portinvartijana. Allan Kaprow ja Robert Smithson esittivät jo vuonna 1967 artikkelissaan "What is a museum?" näkemyksensä museoista vanhanaikaisina, aistit turruttavina katakombeina, jotka ylläpitävät taidetta elitisoivia käytäntöjä. Heidän näkemyksensä mukaan museot jättävät ulkopuolelleen tulevaisuuden ja uuden taiteen mahdollisuudet. (Pettersson, 2009, 25.)

Kulttuuri päättää mitä se säilyttää tuleville sukupolville. Kulttuuriperintö, niinkuin museokin, säilyttää vain osan siitä mitä sukupolvet elävät. Vaikka museoon suhtaudutaan välillä hitaasti uusien ilmiöiden perässä kulkevana instituutiona niin museokin muuttuu yhteiskunnan myötä. Museo heijastaa sitä mitä me olemme ja elämme, ei sitä mitä me päätämme museon edustavan ja heijastavan. (Pettersson, 2009, 121.)

Vaikka taidemuseoiden ja kulttuurilaitosten kävijäpohjan muutokset ovat hitaita, on kuitenkin havaittavissa positiivinen muutos yleisön suhtautumisesta taiteeseen, ja nimenomaan julkiseen taiteeseen. Suomen Taiteilijaseuran vuonna 2016 teettämän tutkimuksen mukaan ilmeni 5 prosentin kasvu ”Kyllä”-vastauksissa kysymyksen ”Haluatko taideteoksia arkiympäristösi kuten asuinalueellesi, opiskelu- tai työpaikallasi, kirjastoihin ja muihin vastaaviin paikkoihin?” kohdalla verrattuna vuoteen 2014. Selkein muutos saman kysymyksen kohdalla oli ”Ei”- vastanneiden kohdalla joka oli laskenut 10 prosenttia . Looginen seuraus muutoksille oli, että myös vastauksen ”en osaa sanoa ” osuus oli kasvanut. Muutoksen ovat pieniä mutta positiivisia, jos ottaa huomioon, että jokunen aiemmin ”ei”- vastannut olisi siirtynyt harkitsevien joukkoon. Tutkimuksessa haluttiin selvittää suomalaisten suhtautumista julkiseen taiteeseen ja, miten se on muuttunut vuodesta 2014. (TNS Gallup, Suomen Taiteilijaseura, 2016,5.)

Taiteen ja kulttuurin levittäytyminen keskustakuvaan ei ratkaise esimerkiksi saavutettavuuden ongelmaa kokonaisuudessaan, mutta tuo esille yhden mallin, jolla taide ja kulttuuri sulautuisivat enemmän ihmisten päivittäiseen arkeen ja elinympäristöihin. Monipuolinen tarjonta loisi näkökulmia, mielipiteitä sekä katsausta tämän hetken maailmaan taidemuseoinstituution ulkopuolelta. Miksi ei näyttely koululaisten käsityötunneilla tehdyistä tyynyliinapainatuksista vuosikymmenien takaa tähän päivään saakka olisi mielenkiintoinen ja ajan kulumista monitasoisesti kuvaava näyttely tai miksi harrastajakuoro ei voisi mennä hiomaan esitystään akustiikaltaan erilaiseen tilaan kauppakeskuksen portaikkoon?

3.2 Pop-up kulttuuri

New Yorkista alkunsa saanut Pop up- ilmiö eli väliaikaisuutta ilmentävä, pääasiallisesti kaupallinen tapahtumamuoto, on saanut Suomeenkin tukevan jalansijan viime vuosien aikana. Pop up- ilmiö tunnetaan Suomessa tällä hetkellä parhaiten ravintolakulttuurin ja joulun sesonkimyyntin puolella.

Kulttuurin ja taiteen saralla pop up- ilmiö on kuitenkin tuttu jo parinkymmenen vuoden takaa. Helsingissä vuosittain järjestettävä Art goes Kapakka – on laajentunut aloittamisvuotensa 1995 jälkeen sadasta tapahtumasta yli 300 tapahtumaan. Lähtökohta tapahtumalle syntyi halusta tuoda väriä ja hauskuutta kaupunkiin ja mahdollisuudesta tuoda kokeellisempaa, vakiintuneiden kulttuurilaitosten formaattiin soveltumatonta, kulttuuritarjontaa esille. Tänä päivänä Art goes Kapakka tarjoaa Helsingin kaupunkilaisille monipuolisesti kuvataidetta, musiikkia, teatteria, luentoja sekä kulinaaria kulttuuri-ilmiöitä. (Massa, Helsingin Sanomat, 2014.)

Pop up- toimintamallia hyödynnetään paljon liikeideoissa, joiden toimivuudesta ei ole vielä niin varmaa tuntumaa, että niihin kannattaisi sijoittaa mittavia summia rahaa. Pop up- malli voi olla tapa kokeilla jonkin tietyn liiketoimintamallin toimivuutta tietynlaisessa tilassa. Väliaikainen toiminta ei vaadi suuria sijoituksia ja on markkinoinnillisesti myös huomiotaherättävä ratkaisu. Toisaalta pop up- tyyppisen toiminnan taustalla saatta myös olla vaikeus löytää pysyvää liiketilaa sopivalta alueelta. (Bäckgren, 2016.)

Tuoreimpana esimerkkinä pop up- mallin kehittymisestä toimii Helsingin Yliopisto, joka järjestää opiskelijoilleen projektikurssia, jonka tavoitteena on kehittää käyttötarkoitukseltaan muuttuvia tai vajaakäyttöisiä alueita paikallisia aloitteita ja toimintaverkostoja hyödyntäen. Projektin pyrkii avaamaan tiloihin kaupunkielämän uusia muotoja. Projektissa otetaan huomioon pienyrittäjien, kulttuuritoimijoiden ja kansalaisten ideoita sekä tarpeita. Tilapioneerit hankkeen vastaava Rami Ratvio luonnehtii, että nykyajan ihmiset sitoutuvat vähemmän vanhantyyppisiin organisaatioihin kuten järjestöihin. Hänen näkökulmastaan Pop upit ovat osa tällaista trendiä. Pop upit ovat kuitenkin riippuvaisia yhteiskunnan pysyvistä rakenteista ja tarvitsevat kaupungin resursseja ja hyvinvointiyhteiskunnan tukea. (Peltonen, 2016.)

Toinen näkökulma opinnäytetyöhöni, taiteen ja kulttuurin edistämisen lisäksi, onkin myös win-win- periaate, jossa myös liikehuoneistojen ja kauppakeskusten omistajat sekä ylläpitäjät hyötyvät välillisesti elävöittämällä omaa liiketoiminnallista ympäristöään.

Tämä ajatus on Jyväskylän näkökulmasta erittäin ajankohtainen sillä 26.10.2017 avattiin Jyväskylän mittakaavassa ensimmäinen isompi kaupungin ulkopuolelle sijoittuva Kauppakeskus Seppä. Seppään on asettunut vuokralaisiksi valtaosa samoista vetovoimaisista vaate- , sisustus- ja ravintolaketjuista, joita myös Jyväskylän keskustassa on. Jyväskylän ollessa edelleen Suomen yksi suostuimpia yliopistokaupunkeja, ei ole oletettavaa, että kaupankäynti varsinaisesti siirtyisi keskustasta kaupungin ulkopuolelle. Kuitenkin saattaa käydä niin, että suuri osa autoilevasta väestöstä painottaa asiointinsa tulevaisuudessa helppojen kulku- ja pysäköintimahdollisuuksien äärelle. Jotta keskustan palvelut ja tarjonta pysyisivät edelleen vetovoimaisina, tulisi keskustan kyetä erottautumaan massoja palvelevasta kauppakeskuskulttuurista tarjoamalla jotain sellaista, johon kaupallisuuteen ja kaikkia tasapuolisesti miellyttävään viihtyvyyteen pyrkivä automarket ei yletä.

Jyväskylässä on selkeästi havaittavissa tavoitetta sekoittaa taide ja kulttuuri kaupallisen ympäristön arkeen. Suur-Jyväskylä- lehdessä (18.10.2017) haastateltiin Jyväskylän Sinfonian vastaavaa tuottajaa Nikke Isömöttöstä. Isömöttönen kertoo artikkelissa tuottajan roolin tavoitteistaan, joissa Jyväskylän Sinfonian tuontanto olisi helpommin saatavilla kaikille halukkaille. Konsertit ovat onneksi, mutta monelle harmiksi, aina lopuunmyytyjä. Tähän ratkaisuksi Isömöttönen kertoo suunnittelevansa Sinfonia On The Move – viikkoa, jossa pienet kokoonpanot jalkautuisivat soittamaan minikonsertteja esimerkiksi kauppakeskuksissa ja matkakeskuksella. Isömöttönen luonnehtii Jyväskylän Sinfoniaorkesterin roolia ryhmänä, jonka työ on tehdä musiikkia, joka on tarkoitettu kaikille, ei vain jollekin rajatulle ryhmälle.

4 TUTKIMUSTAPA

Opinnäytetyöni tutkimustapa on kvalitatiivinen. Pääpainona työni tutkimustavassa on benchmarking eli vertailukehittäminen. En vertaa työssäni tilaajan jo tekemiä projekteja muihin, vaan etsin muiden tekemistä tapahtumista ja projekteista esimerkkejä ja onnistumisen kohtia kannusteeksi taiteen tuomiseen keskustakuvaan. Käytän tutkimuksessani lähteenä aiheesta

kirjoitettua kirjallisuutta, esimerkkitoimijoiden haastatteluita, lehtiartikkeleita ja omaa pohdintaani aiheesta. Esimerkkeinäni toimivat pääasiassa tapahtumasarja Pop Up Turku, Jyväskylässä tapahtuva pop up- tyyppinen taidegalleria Äkkigalleria sekä Jyväskylän Taiteilijaseuran myyntinäyttely. Esimerkit ovat kokoluokaltaan hyvin erikokoisia ja tapahtumatyypeiltään erilaisia.

5 ESIMERKKEJÄ POP UP -TOIMINNASTA SUOMESSA

Esittelen työssäni kolme vahvaa esimerkkiä toimijoista jotka ovat käyttäneet pop up- menetelmää hyödykseen toiminnassaan ja kokeneet tulokset hyviksi. Esimerkkeistäni ensimmäinen on Pop Up Turku, joka on painottanut tapahtumiaan enemmän kaupallisille toimijoille. Toiseksi ja kolmanneksi esittelen kaksi kulttuuritoimijaa Jyväskylästä. Molemmat ovat taideorganisaatioita, joiden pääpaino on galleriatoiminnassa sekä galleriatoiminnan ohella tapahtuvassa teosmyynnissä.

5.1 PopUp Turku

PopUp Turku on vuonna 2015 Turussa toimintansa aloittanut Turun Nuorkauppakamarin hanke, jonka tavoitteena on ollut kaupallisen keskustan elävöittäminen ja yrittäjyyden kynnyksen madaltaminen konkreettisin keinoin. Hanke on halunnut herättää kaupunkilaiset sekä turkulaiset yrittäjät ajattelemaan elinvoimaisen, eloisan ja kiinnostavan keskusta-alueen merkitystä. Tapahtumasarja on koonnut yhteen teatteria, taidetapahtumia, kahviloita, sisustuskauppoja sekä muita pienyrittäjiä. Toiminta on levittäytynyt tyhjänä oleviin liiketiloihin, niiden ulkopuolelle sekä joulumarkkinoille. Pop up Turku on lähtökohdiltaan ja tavoitteiltaan selkein malli sellaiselle kaupunkikeskustaa elävöittävälle mallille, jota opinnäytetyössäni haen. Kyseisen tapahtuman resurssit ovat selkeästi vuokranantajien myötämielisyydessä luovuttaa tilansa

väliaikaisesti käyttöön matalalla vastikkeella, lopullisena tavoitteena virkistää keskustan kaupallista toimintaa sekä liikekiinteistöjen jälleen vuokraamista. Pop Up Turun toimintaperiaate oli tarjota tilat seitsemäksi päiväksi kaupallisille toimijoille ilman kuluja. Lisäpäivät olivat tapahtuman tiimoilta määritelty maksullisiksi. Kulttuuri-, taide ja voittoa tavoittelemattomille toimijoille tilat on tarjottu kahdeksi viikoksi veloituksetta. (Varsinais-Suomen yrittäjälehti, 2015.)

Turun Teknologiakiinteistöjen toimitusjohtaja Mikko Lehtinen kirjoittaa Pop Up Turku- hankkeen etusivulla hyvin napakasti ja osuvasti pop up- toimintamallin mahdollisista hyödyistä ja haitoista kiinteistöalan näkökulmasta. Hän luonnehtii kiinteistöalaa, ei tilan, vaan ajan tarjoajana. Hän suhteuttaa tavoiteltavan keskivuokran saamista vuokralaiselta niihin lukuihin, jotka jäävätkin saamatta, jos sopimusta ei tavoitevuokralla synny. Toisin sanoen, jos pidetään liian liukasti kiinni etukäteen määritellyistä vuokralaisehdoista vastikkeen suhteen ja sopimus jää tekemättä, menetetty myynti ei näy kuluna. Jos lyhytaikaisiin sopimuksiin päästäisi joustamalla vuokran määrässä, kasvattaisi yhteistyö myös asiakastyytyväisyyden lisäksi keskivuokraa. (Lehtinen, 2015.)

Pop up Turun hanketta koskevista lehtiartikkeleista huokuu tyytyväisyys niin väliaikaisten toimijoiden kuin ympäristössä vakituisesti liiketoimintaansa harjoittavien yrittäjien puolesta. Väliaikaiset toimijat olivat tuoneet esimerkiksi Turun Forumiin niin paljon uutta läpikulkua ja kiinnostuneita ihmisiä, että vakituiset liikkeenharjoittajat olivat voineet sanoa myyntinsä kasvaneen selvästi hetkellisesti.

Forum Kortteli vaikuttaa tällä hetkellä uudesti henkiin heränneeltä. Turkulaisessa (27.10.2017) haastateltiin Forum Korttelin yhteyspäällikkö Artturi Elovirtaa ja hän mainitsee menetyksen avaimeksi yhteisen tahtotilan kaupunkitilan elävöittämiseksi. Elovirta korostaa erityisesti tapahtumien merkitystä ja sitä, että ihmiset pitää saada pysähtymään. Hän painottaa, että sen sijaan, että pyrittäisi raskaisiin, aikaa vieviin rakenteellisiin uudistuksiin, panostettaisiin trendien etsimiseen muualta maailmasta ja monipuolisiin sosiaalisiin tapahtumiin, jotka saavat ihmiset kerääntymään. (Turkulainen, 27.10.2017.)

Turkulaisen (20.1.2016) artikkelissa ”Näin yrittäjät elävöittäisivät Turun keskustaa” on kerätty Turun Yrittäjien ideoita Turun keskustan elävöittämiseksi. Eri kaupungeille Suomessa soveltuvat erilaiset ajatukset mutta Turussa pohdituista ideoista olennaisin on se, että keskustan kaikkien kaupallisten toimijoiden pitäisi yhdessä kehittää tapahtumia, jotka haastavat keskustan ulkopuolella toimivat kauppakeskukset. Heidän näkemyksensä on, että tapahtumia tulisi olla ympäri vuoden. (Turkulainen, 20.1.2016.)

Keskustan tyhjiin liiketilojen ongelmaan ei varmastikaan ole olemassa nopeaa muutosta tai ratkaisua. Edellä mainutun kaltaisilla toimenpiteillä voisi kuitenkin kuvitella olevan vain positiivia vaikutuksia. Yhteistyön ei tarvitse olla kaliiberiltaan isoa eikä tapahtumien mahtipontisia, mutta nimenomaan ympäri vuoden jatkuva yhteistyö asiakkaiden mielenkiinnon ylläpitämiseksi on tärkeää.

5.2 Äkkigalleria

Äkkigalleria on perustettu vuonna 2009 tarkoituksenaan elävöittää kaupunkitilaa tuomalla korkeatasoista suomalaista ja kansainvälistä nykytaidetta tyhjiin liikehuoneistoihin ja kaduille laajemminkin. Äkkigalleria on tähän mennessä järjestänyt 46 näyttelyä, joihin on ottanut osaa parisensataa taiteilijaa taiteen eri alueilta. Äkkigalleria toimii Jyväskylän keskustan alueen tyhjillään olevissa liikehuoneistossa sekä yleisemmin katutilassa. He järjestävät vuodessa kahdesta kolmeen residenssinäyttelyä, johon taiteilijat tulevat työskentelemään ja pitämään näyttelyä Jyväskylään. Näiden lisäksi he järjestävät erilaisia yhteisnäyttelyitä ja muita taiteisiin liittyviä, kaupunkitilassa tapahtuvia tilaisuuksia.

Äkkigallerian toiminta pyörii täysin oman rahoituksen ja apurahojen voimin, mutta alun perin lähtökohtana on ollut, että osallistuville taiteilijoille ei koidu ylimääräisiä kuluja näyttelyihin osallistumisesta. He eivät peri näyttelykorvauksia, tilavuokria yms. taiteilijoilta. (Juho Jäppinen 2017.)

Äkkigallerian perustaja ja edustaja Juho Jäppinen kertoo yleisöltä ja taiteilijoilta saadun palautteen olleen alusta asti pääasiassa positiivista. Yleisöltä tullut

kiitos koski erityisesti näyttelyiden yllättävää sijoittumista katukuvaan sellaisella alueella tai sijainnilla, jossa ei oltu totuttu näkemään näyttelytoimintaa tai tavanomaisesta poikkeavaa kulttuuritapahtumaa. Yleisö on kokenut pop up-luonteisen toiminnan ”kansainvälisenä metropolimeninkinä”. Muutama vuosi toiminnan aloittamisen jälkeen palaute on kohdistunut enemmän näyttelyiden sekä tapahtumien sisältöön, koska äkkigallerian yllättävyyden konsepti on tullut yleisölle jo tutuksi.

Taiteilijat ovat Jäppisen mukaan suhtautuneet äkkigallerian toimintaan erittäin positiivisesti. Pääsyyksi Juho Jäppinen tähän määrittelee sen, että poikkeuksena suomalaiselle taide- ja galleriakentälle, he eivät peri taiteilijoilta tai näyttelleasettajilta erillisiä galleriamaksuja ja jopa pyrkivät osallistumaan matka- ja tuotantokuluihin. Äkkigallerian toiminta ei myöskään ole voittoa tavoittelevaa ja kaikki rahoituspohja ja talous perustuvat avustuksiin sekä omaan rahoitukseen. Taiteilijat arvostavat toimintaa, joka tehdään taiteen vuoksi, taiteen ehdoilla.

Taiteilijat ovat myös kokeneet vaihtuvat sekä pohjaltaan yllättävät tilat positiivisina haasteina. Tiloihin ei ole ollut tarjolla tarkkoja pohjapiirrustuksia eikä muita suunnitelmia kovin paljoa ennen näyttelyn pystyttämistä, joten installaatiot ja ripustukset ovat syntyneet spontaanisti olemassa olevia resursseja hyödyntäen.

Äkkigalleria on heidän havaitsemansa asiakaspalautteen mukaan mukaan ollut kaikin puolin onnistunutta väliaikaisluontesta galleriatoimintaa. Kysyessäni toiminnan haasteista tai epäonnistumisen kohteista Jäppinen nosti esille rahoituksen vaikeuden. Rahoitus taiteilijoiden residenssi -ja galleriatoimintaan on koko ajan epävarmaa ja, jos näyttely esimerkiksi on jo sovittu ja siihen ei ole saatukaan haettua tukea, he ovat turvautuneet ”omaan rahoitukseen”, jonka kuvittelen tarkoittavan henkilökohtaisen talouden käyttöä.

Äkkigalleria edustaa näkökulmastani rohkeaa heittäytymistä galleriatoimintaan, jossa tavoitteena ei ole tulos vaan taide. Tällaisille toimijoille toivoisi löytyvän mahdollisuuksia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, jotta saman kaltainen

toiminta ei kokisi toimintaympäristöä liian hankalaksi ja pikku hiljaa hiipuisi resurssien puutteessa.

5.3 Jyväskylän Taiteilijaseura

Jyväskylän Taiteilijaseura on 1945 perustettu Keski-Suomessa toimiva ammattikuvataiteilijoiden järjestö. Seura pyrkii toiminnallaan vahvistamaan kuvataiteilijoiden asemaa järjestämällä näyttelyitä ja tapahtumia. Taiteilijaseuran ylläpitää myös taidegalleria Beckeriä sekä taidelainaamo. He pyrkivät ottamaan aktiivisesti kantaa Keski-Suomen kulttuuripolitiikkaan tavoitteenaan antaa oma panoksensa taidelaitosten, taiteilijoiden ja taiteilijaseurojen toimintaedellytysten säilymiseen.

Taiteilijaseuran taidelainaamo on jo vuodesta 1985 välittänyt seuran jäsenten sekä galleriassa näyttelyitä pitäneiden taiteilijoiden teoksia. Taidelainaamon periaate on tehdä taidehankinnat mahdollisimman helpoksi ja mielekkääksi. Teoksen voi vuokrata julkiseen tilaan tai yksityiseen kotiin määräajaksi kuukausittaista vuokrasummaa vastaan, ilman korkoja tai kuluja. Maksettu vuokra on lyhennyskelpoinen teoksen lunastussummasta, mikäli vuokrasuhteen aikana teoksen hallussapitäjä päättää pitää teoksen. Taidelainaamokonsepti on kasvattanut suosiota ja yleistynyt koko Suomessa. (Jyväskylän taiteilijaseura, 2010, 5.)

Galleria- ja taidelainaamotoiminnan lisäksi Jyväskylän taiteilijaseura on järjestänyt nyt seitsemättä vuotta vuotuisen teosmyyntitapahtuman omien tilojensa ulkopuolella. He ovat vuokranneet pääasiassa kauppakeskusten tyhjiä tiloja tapahtumansa ajaksi. Viimeisin teosmyyntitapahtuma järjestettiin syyskuussa Keljon kauppakeskuksen tiloissa kauppiaan kutsumana.

Tiedustelin tapahtuman onnistumista sekä taidelainaamon toiveita tulevaisuudelle vastaavanlaisesta toiminnasta taidelainaamon ja galleria Beckerin koordinaattori Tuija Ollikaiselta sekä Taiteilijaseuran puheenjohtaja Minna Holmalta. Heidän mukaansa toiminta galleriatilojen ulkopuolella oli

erittäin onnistunutta. Kävijämääriä he eivät mitanneet, mutta havaintojensa perusteella asiakkaita kävi kiitettävästi. Myös galleria Beckerin kävijämäärä oli noussut kyseisenä viikonloppuna.

Molemmat esittävät kommentteissaan toiveen jatkaa gallerian toiminnan väliaikaista levittämistä niille keskustan alueille, missä ihmiset liikkuvat. Tavoitteena heillä on taiteilijaseuran ja galleriatoiminnan tunnettuuden lisääminen ja uusien kävijöiden tavoittaminen. He olivat myös saaneet asiakkailta palautetta kyseisenä viikonloppuna siitä, että taidetta on tervetullutta nähdä, kokea ja hankkia muuallakin kuin perinteissä sijainneissa.

Ongelmaksi he mainitsivat odotettavasti rahan. Toiminnan edellytyksenä olisi, että tilat täytyisi saada käyttöön joko hyvin pienellä vuokralla tai kokonaan vastikkeetta. He mainitsivat myös, että käytettävien tilojen tulisi olla kauppakadun varrella tai muuten hyvin sijoitettuna. Katvealueeseen jäävät liiketilat eivät tarjoa lisäarvoa toiminnalle. Minna Holma mainitsi tällaisia olevan hänen näkökulmastaan useampia Jyväskylän keskustassa. Olisiko tällaisten sijainnillisesti vaikeasti lähettyvien, liiketilojen vetovoimaisuuden kasvattamiseen olemassa jotain luovaa ratkaisua? Voisiko tällaisia tiloja tehdä kävijöille tunnetuksi jonkinlaisella kampanjalla joka sisältäisi kaupunkisuunnistusta ja paikkojen merkitsemistä esimerkiksi sosiaalisen median avulla?

5.4 Pop Up maailmalla

Kansainvälisesti pop up- kulttuuri on tunnetumpaa ja toiminta huomattavasti laajempaa ja monimuotoisempaa kuin Suomessa. Kritiikittäkään lyhytaikaisen toiminnan malli ei jää. Kuitenkin samoja positiivisia vaikutuksia on huomattu muuallakin maailmalla verraten Suomen toimijoiden keskuuteen. The Guardianin artikkelissa "Why pop ups pop up everywhere" Ali Adanipour Newcastlen yliopistosta luonnehtii pop up kulttuuria intensiiviseksi tavaksi käyttää kaupunkitilaa. Pop up ilmiö tarjoaa hänenkin näkemyksensä mukaan

mahdollisuuksia yhdistystoiminnalle ja paikalliselle toimijoille, mutta myös elävöittää kauppakeskuksia tuoden väriä ja festivaalimaista tunnelmaa ostosmiljööseen. (Kira Cochrane, 2010.)

Samassa artikkelissa huomioidaan myös se näkökulma, että pop up-tapahtumat toimivat epävirallisena markkinatutkimustilaisuutena. Tapahtumasta voidaan kerätä tietoa alueella liikkuvista ihmisistä, heidän ikäjakaumastaan, maksukyvystä sekä mieltymyksistä. Pop up- tapahtumasta saa enemmän taloudellista arvoa kuin markkinointitapahtuman organisoimisesta.

Väliaikaisten tapahtumien tuottaminen sijainteihin tuo myös yleisölle mielikuvan että siellä tapahtuu koko ajan jotain uutta ja jännittävää ja näin ollen tuo heidät uudestaan paikalle katsomaan ja kokemaan.(Kira Cochrane,2010)

Kreikan talouskriisi ja melkein 50% työttömyys on myös vauhdittanut nuorten yritteliäisyyttä luovaan toimintaan tyhjiä tiloissa. Lyhytaikainen toiminta on looginen tulos taloudelliselle kriisille. Yrittäjät ja väestö koittavat ylläpitää sosiaalista, kulttuurista ja yhteisöllistä elämää lyhytaikaisella pop up-toiminnalla. Kriittisyyttä kuitenkin herättää lyhytaikaisuuden ihannoimisen lisääntyminen. Pysyvyys ja turvallisuus, johon aiemmin on pyritty, syrjäytyy lyhytaikaisen toiminnan mentaliteetilla. (Harris & Nowichi, 2015.)

6 TOIMINTAEHDOTELMA JYVÄSKYLÄN ELÄVÄ KAUPUNKIKESKUSTA RY:LLE

Jyväskylän Elävän kaupungin yhdistyksellä olisi tämän hetkisen Jyväskylän kaupunkikeskustan elävöittämisessä iso työsarka, jos katsotaan tyhjen liiketilojen määrää kaupunkikuvassa. Jyväskylän keskustan alueella selkeästi kauppakeskuksiksi nimettäviä ryhmittymiä on neljä ja kaikissa näissä tyhjat liiketilat ovat kiinnittäneet keskustan asiakkaiden huomion. Muita tyhjillään

olevia, yksityisiksi luokiteltavia, liiketiloja alulleella on myös useita. Osa liiketiloista on selkeästi hyödyntänyt pop up- menetelmää, koska esimerkiksi joulun aikaan tilat täyttyvät hetkellisesti liiketoiminnalla. Joitakin tiloja käytetään myös näyteikkunoina muille yrityksille.

Liiketiloihin voisi sijoittaa myös muuta toimintaa, kaupallisen tavoitteen sävyttämän toiminnan lisäksi. Kehotysehdotukseni Jekulle on kolmivaiheinen. Ensimmäinen vaihe on kerätä tietoja tilojen omistajilta tai hallussapitäjiltä, toinen kerätä halukkaita toimijoita ja kolmas on saattaa tilojen ylläpitäjät ja tiloista kiinnostuneet toimijat yhteen, eli luoda väliaikainen vuokralaisuussuhde.

6.1 Tilatietojen keruu

Pop up -käyttöön soveltuvien tilojen käyttöön kerättävien tilojen ja tietojen keruu alkaa arvioinnista. Osa tyhjiällä olevista tiloista on selkeästi liian kaukana niin sanotusta toiminta-alueesta. Kerättävien tilatietojen keruu olisi hyvä aloittaa kävelykadun läheisyydestä aloittaen kauppakeskuksista. Keskusta-alueen elävöittämisen tavoite alkaa kuitenkin loogisesti ydinkeskustasta ja jatkuu keskustan toiminta-alueen määritelmän laajentamiseen mahdollisimman pitkälle. Poikkeuksena voi pitää erityisesti merkittäviä ja vetovoimaisia tiloja keskusta-alueen ulkopuolelta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi historiallisesti, kulttuurisesti tai tapahtumallisesti kiinnostavat kohteet.

Kauppakeskuksilla on olemassa tiedot heillä hallussaan olevista liiketiloista, liiketilojen pinta-aloista, tilojen ominaisuuksista sekä keskivuokrista. Näistä tiloista ja tulevista mahdollisuuksista tulisi neuvotella kauppakeskusten hallinnon kanssa. Yksityisten tai kauppakeskusten ulkopuolella olevien tilojen käytöstä voi aloittaa neuvottelut kiinteistöjen välittäjien kanssa ja mahdollisuuksien mukaan jatkaa neuvottelua suoraan kiinteistöjen omistajien kanssa. Liiketilojen vuokranantajat ja kauppakeskusten liiketilojen omistajat ilmoittaisivat, milloin ja kuinka pitkän ajanjakson heillä on liiketila tyhjiällä.

Näyttelyt ja kulttuuritapahtumat tapahtuisivat tavallaan pop up- tyyppisesti vuokranantajan määrittämissä puitteissa.

Kehityssuunnitelmani ensimmäinen vaihe on siis ehdottaa Jyväskylän Elävän kaupunkikeskustan yhdistykselle pyrkimystä rakentaa tietokanta käytettävissä olevista tiloista sekä niiden käyttöehdoista. Lähtökohta olisi määrittää mahdollisimman pieni vastike kullekin toimijalle. Esimerkiksi käyttää mallina Pop Up Turku- tapahtuman mallia, että voittoa tavoittelevat kaupallista toimintaa harjoittavat pienyrittäjät maksavat pientä vuokraa, mutta voittoa tavoittelemattomat toimijat pääsevät vastikkeettomiin tiloihin määrätyksi ajaksi.

Kussakin tilassa tulisi olla selvitettyinä vuokranantajan määrittämät ehdot tilojen käytölle teknisesti. Tämä sisältäisi rajat kiinteistön rakenteiden muokkaamiselle, valaistusolosuhteiden muutoksille ja oikeastaan kaikelle, mitä kiinteistössä tehdään, jos sen olosuhteet muuttuvat vuokralaisuussuhteen alusta sen loppumiseen. Kaikki kustannuksiin vaikuttavat tekijät tulee olla sovittuna erikseen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, vastaako vuokralainen esimerkiksi kiinteistössä tapahtuvasta veden ja sähkön kulutuksesta tai muista kuluista osista ja miten nämä korvataan.

Miksi liiketilojen omistajan ja hallinnoijat lähtisivät mukaan? Perustelu on selkeästi työni tilaajana toimivan yhdistyksen tavoitteiden mukainen. Toiminta liiketiloissa edistää keskustan monipuolista palveluiden tarjontaa. Väliaikainenkin toiminta tiloissa antaa vaikutelman keskustasta elävänä ja vilkkaana keskuksena. Monimuotoinen toiminta tukee tasa-arvoista suhtautumista omaan kulttuuriimme ja sen monipuolisiin ilmiöihin sekä tukee pienyrittäjiä pyrkimyksessään tutkia ja kehittää toimintaansa taloudellisesti tehokkaaseen liiketoimintaan. Liiketilojen tarjoajien puolesta hyöty on kiinteistöjen alueellisen vetovoimaisuuden kehittämisessä. Vetovoimainen ja elävä kaupunkikeskusta tuottaa todennäköisemmän pitkäaikaisen vuokralaisen. Erityisen näkökulman tuo myös tilojen monipuolinen käyttö ja asiakasvirta tiloissa tapahtuvan toiminnan myötä. Potentiaaliset vuokralaiset voivat saada vision mahdollisesta pidempiaikaisesta käytöstä väliaikaisen käytön myötä.

Tilojen esteellisyttä tai tavoitettavuutta voidaan myös helposti mitata potentiaalisia vuokralaisia varten.

6.2 Toimijoiden tietojen keruu

Toinen vaihe Jyväskylän elävä kaupunkikeskusta- yhdistykselle on paikantaa tahoja, jotka tarvitsevat tilaa. Tällaisia tahoja ovat ensisijassa sellaiset kulttuurin tuottajatahot, joita yhdistys näkee toivotuksi kaupunkikeskustaan. Markkina-arvollisesta näkökulmasta olisi suositeltavaa ottaa ensin yhteyttä kaupungissa jonkinlaista tunnettuutta omaaviin instansseihin ja päästä heidän kanssa jonkinlaiseen yhteistyökuvioon tai suunnitelmaan.

Toimijoita on Jyväskylässä monia, mutta ehdotukseni on, että yhdistys ottaa yhteyttä kaupungin taidemuseoon, rekisteröityihin gallerioihin ja muihin vakiintuneisiin kulttuuritoimijoihin. Erityisesti paikalliset isommat tapahtumat kuten Yläkapungin Yö, Jyväskylän kesä ja ravintolapäivä ovat kiinnostavia tyhjien tilojen elävöittäjiä.

Monimuotoisuuden kannalta yhdistys voisi myös laajentaa hakuaan sellaisiin toimijoihin, jotka eivät löydä välitöntä sijaa kaupungin kulttuuriesiintymässä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi konservatorion opiskelijat, lasten ja nuorten harrastetoiminta sisältäen tanssin, kuvataiteen, teatterin, musiikin ja muut taiteen ja kulttuurin ilmenemismuodot. Keski-Suomen Harrastajateatteriyhdistys voisi olla yksi hyvä toimija, jonka kautta tiloihin tulisi elävää ja helposti lähestyttävää toimintaa teatteriharjoitusten tai promoamistarkoitukseen tehtyjen ennakkopätkien myötä. Paikalliset kuntosaliharjoittajat tai joogasalit voisivat myös ohjata taukojumppaa asiakkaille ja kauppakeskusten työntekijöille ja hyötyä itse tilaisuuksien markkina-arvosta. Esimerkiksi myös Martat ry on arvokas, perinteitä ja hyvinvointia ylläpitävä yhdistys, joka on tunnettu varmasti joka taloudessa nimenä, mutta ei vältämättä toimintana. Heidän osaamistaan voisi hyödyntää pienten työpajojen kautta ja samalla tuoda heidän helposti lähestyttävälle toiminnalleen lisää näkyvyyttä.

Muita tapahtumia voisivat olla esimerkiksi erilaiset lastenteatteriesitykset, harrastajateatteriryhmien promootioesitykset sekä konservatorion opiskelijoiden näyttökonsertit. Näyttelyitä varmasti kertyisi kaupungin taiteilijoiden ja taideopiskelijoiden toimesta.

Mielenkiintoinen otanta voisi myös syntyä, jos yhdistys julkaisisi tiedotteen, jossa etsii näytteillepanijoita, toiminnan esittelijoita tai kulttuuritoimijoita yksityisistä ihmisistä. Mahdollisten yhteydenottojen pohjalta voisi järjestää esimerkiksi kokonaisen tapahtuman, jonka teemana on kaupungin ihmisten ja keskustan asiakkaiden oma kulttuurinen näkemys ja sen ilmenemismuodot. Tällaisen tapahtuman tuottaminen muistuttaisi ihmisiä siitä, että keskusta on heitä varten ja heidän toiveita ja tarpeita kuunnellaan ja arvostetaan. Kaupunkikeskusta muodostuisi ihmisille läheisemmäksi ja henkilökohtaisemmaksi jokaisen olohuoneeksi.

6.3 Toimijoiden ja tilojen yhteensättäminen

Toimijoiden ja käytettävissä olevan toimintaympäristön kohtaaminen edellyttää selkeää ja helposti hyödynnettävissä olevaa välittäjää. Halukkaista toimijoista ja kullakin hetkellä vapaana olevista tiloista tulisi muodostaa päivitettävissä olevat tietokannat. Tietokantoihin voisi merkitä tilakohtaisesti tilojen sijainnit, käytettävissä olevat neliöt, tilan ominaisuudet sisältäen valaistuksen, sisustuksen, sisäänkäynnit sekä kaikki mahdollinen esteellisyys ja saavutettavuus. Tietokannan voisi rakentaa käyttäen mallina asuntovälityssivuja, joissa haun voi tehdä neliöiden, iän, hinnan, sijainnin ja esimerkiksi saatavilla olevuuden perusteella. Tarjolla olevien tilojen hakuun voisi lisätä ajanjaksot, jolloin tila on mahdollisesti käytettävissä sekä selkeästi kaikki ehdot, joita tilan tarjoaja edellyttää tilan käytölle. Tilojen tarjoajat saattavat myös esittää toiveita millaisia toimijoita tiloihinsa haluavat varsinkin, jos kyse on vastikkeettomasta vuokralaisuudesta. Jokaisella tilan tarjoajalla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, millaista kulttuuria tai toimintaa he haluavat tukea ja miten tulla mainostetuksi yhteistyökumppanina.

Tästä tulenkin yhteen merkittävään tekijään, miksi tilojen omistajien olisi kannattavaa pyrkiä tarjoamaan tilojaan erilaisille toimijoille jopa vastikkeetta. Henna Peltolainen ja Jussi Vyyryläinen käsittelevät kattavasti opinnäytetyössään "Hyväntekeväisyys ilmiönä yrityksen toiminnassa" yritysten kasvavaa suosiota tehdä hyväntekeväisyystyötä ja osallistumista yhteisöjen yhteistyöhankkeisiin. He kirjoittavat työssään siitä näkökulmasta, että yritys elää maineestaan. Yrityksen täytyy vakuuttaa asiakkaansa ja yrityksen toimintaa seuraava kuluttajakunta siitä, että heidän toimintaansa ohjaavat myös hyvyys ja yhteisvastuullisuus. Jyväskylä on verrattain pieni kaupunki ja maineen muodostaminen suuntaan tai toiseen voi tapahtua nopeasti ja pienillä eleillä. (Peltola&Vyyryläinen, 2013.)

Tietokannan päivittäminen toimisi käytännössä pidemmällä aikavälillä niin, että yhteistyöhön halukkaat tilojen omistajat sitoutuisivat ilmoittamaan tietokantaa ylläpitävälle taholle, tässä tapauksessa Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry:lle, heillä vapautuvat tilat ja käytettävissä olevan ajankohdan. Toimijat, jotka omassa toiminnan suunnittelussaan olisivat halukkaita haukeutumaan väliaikaisiin tiloihin luomaan tapahtumia, laittaisivat joko kyselyn "Jekulle" jo tiedossaolevista tiloista tai jättäisivät hakemuksen juuri tietynlaisesta tilasta ja tietystä ajankohdasta. Näin tapahtumasuunnittelu toimisi yhteistyössä toimijoiden sekä yhdistyksen välillä. Jos vuokralle tai muutoin pop up tyyppiseen toimintaan olisi tulossa useampi toimija yhtä aikaa ja samalle alueelle, voisi näiden toimijoiden ympärille muodostaa nopeallakin aikataululla tapahtuman, jota markkinoida ja tapahtumalla tuoda ihmisiä yhteen kaupunkikuvassa.

7 YHTEENVETO

Tutkiessani aiheeni olemassa olevaa tietopohjaa törmäsin myös useampaan opinnäytetyöhön, jotka käsittelevät taiteen ja kulttuurin tuomista kauppakeskuksiin. Yksi näistä opinnäytetöistä oli Emma Nousiasen

Humanistiselle Ammattikorkeakoululle tekemä opinnäyte vuodelta 2011. Hänen työnsä oli toiminnallinen ja työn tilaajana toimi tästäkin työstä tuttu Jyväskylän taiteilijaseura. Nousiaisen opinnäytetyöstä ja sen toiminnallisesta osuudesta, taiteilijaseuran näyttelyn pystyttämisestä Forum kauppakeskukseen Jyväskylään on jo kuusi vuotta. Nousiaisen työn liitteenä olevassa artikkelissa käsitellään taiteen tuomista kauppakeskuksen arkeen ja sitä kuinka tervetullutta se on (Larsson, 2011.) Olen asunut Jyväskylässä koko tämän ajan, mutta en ainakaan omasta näkökulmastani ole huomionut merkittävää muutosta keskustan ja kulttuurityön yhdistämisessä. Hyviä aikeita on siis ollut, mutta todennäköisesti pitkäjänteisen yhteistyön ylläpitäminen ei ole onnistunut riittävässä määrin.

Toinen kiinnostava opinnäytetyö, johon törmäsin oli Tanja Väyrysen Lahden ammattikorkeakoululle 2015 tekemä opinnäyte "Toisenlainen Galleria -käyttötarkoituksen muutossuunnitelma liiketilaan." Väyrysen työ on fiktiivinen tilankäyttösuunnitelma, jossa valkoinen galleriamainen tila muunnetaan helpommin lähestyttäväksi oleskelutilaksi. Väyrysenkin työn tavoite on luoda suunnitelmaa ympäristölle, jossa ihmisten ajanvietto- ja taidekokemukset sulautuisivat luonnollisesti yhteen. (Väyrynen, 2015.)

Opinnäytetyöni olisi kaivannut konkreettisemmän osuuden. Olisin esimerkiksi voinut hyödyntää Tanja Väyrysen työtä testaamalla erilaisia tiloja Jyväskylän keskustassa esimerkiksi galleriakäytössä tai kokeilla, millä lailla muusikot ja yleisö kokisivat kauppakeskuksessa tyhjäksi jääneen liiketilan esiintymispaikkana. Näiden pilotointien yhteydessä olisin voinut tehdä ohi kulkevilta ihmisiltä kyselyä heidän suhtautumisesta pop up – tyyppiseen taiteeseen.

Työni sisältö esimerkkeineen on kuitenkin vahva muistutus siitä, että kaupunkikeskustoja elävöittävää toimintaa tapahtuu koko ajan, vaikkakin paikoitellen hyvin ruohonjuuritasolla. Tapahtumia ja toimijoita hyvine ajatuksineen kaupunkitilan käytöstä on Jyväskylässä monia. Muutaman viimeisen vuoden aikana on näkynytkin selkeä kehitys yksittäisten tapahtumien

ajoittamisesta samaan ajankohtaan. Esimerkiksi Tourujoen yö ja Jyväskylä – Valon kaupunki ajoittuvat samaan viikonloppuun ja tapahtuma-anniltaan muodostavat kaupunkifestivaaliksi luokiteltavaksi tapahtuman.

Mitä selkeästi tällä hetkellä kaivataan, on useampia taiteen aloja ja kulttuurisia ilmiöitä yhdistävä toimeenpanija, jonka toimintasuunnitelma olisi kokoluokaltaan ja pitkäjänteisyydeltään kunnianhimoisempaa kuin mitä paikallinen tähänastinen toiminta on ollut. Jyväskylä kaipaa mielestäni vahvaa otetta keskustan elinvoimaisuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Keskusta ja alakaupunki erityisesti voisi muodostua tämän kokoisessa kaupungissa trendikkääksi, mutta ihmisläheiseksi monipuolisen toiminnan keskukseksi. Välimatkat eivät Jyväskylässä ole pitkiä ja keskusta-alue on kohtuullisen tiiviissä mittakaavassa monenlaiseen toimintaan.

Seuraava tutkimuskohde aihealueeseen liittyen voisi olla selkeä yleisötutkimus, jonka tuloksien pohjalta kyettäisiin hahmottamaan ne puutteet, jotka keskustan asiakkaat ja muu yleisö näkevät olennaisina kehityskohteina.

LÄHTEET

Bäckgren, Noora. Helsingin Sanomat, 2016. .Pop up -ilmiö on tullut jäädäkseen
 - yrittäjäkaksikko perusti smoothiebaarin Kallioon 900 eurolla. Viitattu
 1.11.2017

Cochrane, Kira. The Guardian 2010. Whu pop-ups pop up everywhere.
<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2010/oct/12/pop-up-temporary-shops-restaurants>

Harris, Ella & Nowichi, Mel. The Guardian 2015. Cult of the temporary: is the
 pop-up phenomenon good for cities?
<https://www.theguardian.com/cities/2015/jul/20/cult-temporary-pop-up-phenomenon-cities>

Helsingin yliopisto 2017. Tilapioneerit. Viitattu 9.11.2017
<http://tilapioneerit.fi/>

Jyväskylän elävä kaupunkikeskusta ry, 2017. Viitattu 12.11.2017

Jyväskylän taiteilijaseura 2010. 65 vuotis juhlakirja. Viitattu 20.11.2017

Lehtinen, Mikko. 2016. Pop up Turku- blogi.
<http://popupturku.com/blogi/pop-up-mita-ihmetta-se-on/>

Massa, Silja. Helsingin Sanomat 2014. 20-vuotias Art goes Kapakka on pop up
 -kulttuurin edelläkävijä, viitattu 7.11.2017
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002750923.html>

Nousiainen, Emma 2011. Art Forum – Taidetta kauppakeskuksen arkeen.
 Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon
 koulutusohjelma.Opinnäytetyö. Viitattu 21.11.2017
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011120116638>

Peltola, Henna & Vyyryläinen, Jussi 2013. Hyväntekeväisyys ilmiönä yrityksen toiminnassa. Laurea ammattikorkeakoulu. Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 20.11.2017

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013052911628>

Peltonen, Mari. 2016. Helsingin Yliopisto. Viitattu 10.11.2017

<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/kestava-kehitys/tilapioneerit-avaavat-uusia-kaupunkitiloja>

Pettersson, Susanna 2009. Tulevaisuuden taidemuseo. Helsinki. Valtion taidemuseo

Suomen taiteilijaseura & TNS Gallup, 2016. Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana *arkiympäristöä ja julkisia tiloja* -kyselytutkimus. Viitattu 10.11.2017

<http://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Kyselytutkimus-2016.pdf>

Sydänmaanlakka, Riina. 18.10.2017. Suur Jyväskylän lehti

TNS Gallup, Suomen Taiteilijaseura 2016, viitattu 5.11.2017

<http://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Kyselytutkimus-2016.pdf>

Turkulainen 27.10.2017. Viitattu 20.11.2017

<http://www.turkulainen.fi/artikkeli/574405-forum-kortteli-nousi-uuteen-kukoistukseen-yhteyspaallikko-artturi-elovirta-kertoo>

Varsinais-Suomen Yrittäjälehti .2015.

<https://www.viestintaharju.fi/uutiset/nayta/11997/Pop-up+on+taas+Turussa?uutiset/nayta/11997/Pop-up+on+taas+Turussa>

Väyrynen, Tanja 2015. Toisenlainen galleria – käyttötarkoituksen muutossuunnitelma liiketilaan. Lahden ammattikorkeakoulu. Muotoilun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 21.11.2017

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505117380>

HAASTATTELUT

Holma, Maija 2017. Jyväskylän taiteilijaseuran puheenjohtaja, 13.11.2017. Jyväskylä. Kaikki haastattelut on tehnyt Maaret Talaslahti

Jäppinen, Juho 2017. Äkkigallerian perustaja, 29.10.2017. Jyväskylä.

Ollikainen, Tuija 2017. Galleria Beckerin ja taidelainaamon koordinaattori, 13.11.2017. Jyväskylä.

LIITTEET:

Haastattelukysymykset/Äkkigalleria

1. Millaisen vastaanoton olette saaneet popup-tyyppiselle tapahtuma mallillenne
a) yleisöltä b) taiteilijoilta c)vuokranantajilta?

(viimeiseen kysymykseen kaipaisin itseasiassa tarkennusta siitä että oletteko maksaneet vuokraa käyttämistänne tiloista vai saaneet hyödynnettyä vapaana olevaa tilaa vastikkeetta)

2.Olisiko teidän mielestänne tapahtumanne mallille enemmänkin tilaa Jyväskylän kokoisessa kaupungissa?

3. Oletteko kokeneet että tapahtumissanne on ollut toistuvia haasteita tai erityisiä onnistumisia jotka olisi syytä tuoda ilmi?

4. Jatkuuko toimintanne edelleen? Millaiset tulevaisuuden suunnitelmat teillä on toiminnan suhteen?

Haastattelukysymykset/Jyväskylän taiteilijaseura

1. Millainen vastaanotto tapahtumallanne oli ja miten arvioisitte tapahtuman onnistumista?

a) Onko teillä arviota kävijämäärästä ja pääsittekö tavoitteeseen?

b) Oliko tapahtumanne selkeästi kaupallisesti onnistunut vai jäikö onnistuminen enemmänkin tunnettavuuden kasvattamisen varaan?

2. Oletteko kiinnostuneet vastaavanlaisesta toiminnasta kaupungissanne tulevaisuudessa? Eli koetteko että taiteilijaseuran ja taidelainaamon edun nimissä olisitte halukkaita tuomaan taidetta pop-up tyypistä kaupunkikuvaan useammin? Onko teillä selkeitä toiveita tilojen suhteen?

3. Millä perusteella valitsitte käyttämäenne tilan edellisessä myyntinäyttelyssä?

a) Oliko tilan löytäminen haastavaa?

b) Oliko tila käyttötarkoitukseen sopiva?

4. Saitteko tapahtumastanne sellaista palautetta yleisöltä tai kauppakeskukselta, jonka haluaisitte tuoda ilmi ja koette merkitykselliseksi?